

“Déu, pàtria, rei i furs”: la història poc coneguda de la Generalitat carlina

Autor: Joan Safont Plumed

Data de publicació: 03-02-2023

Lluís Ferran Toledano publica 'La Catalunya dels furs carlins', un estudi sobre el foralisme carlí i l'experiència de la Diputació de Catalunya instaurada l'any 1874 a Sant Joan de les Abadesses.

“Catalunya va produir tantes ‘boines’ com ‘barrets frigis’. Reduir el carlisme a caricatura, com es va fer amb la mitificació del capellà trabucaire, només ha servit per a enfosquir la comprensió més fonda, que és entendre com el carlisme va ser capaç de captivar durant tant de temps una part de la societat catalana.” Ho diu amb contundència l'historiador Lluís Ferran Toledano al volum *La Catalunya dels furs carlins*, cinquè de la col·lecció “Dies que han fet història”, publicada per Rosa dels Vents i dirigida per Agustí Alcoberro i Pericay. No deixa de ser paradigmàtic d'aquesta caricatura el desconeixement sobre el passat carlí del país. És a dir, que tots siguem capaços de reconèixer dates com l'11 de setembre de 1714 o el 26 de gener de 1939, però, en canvi, restem totalment desconcertats davant el primer de novembre de 1874. I just aquell dia hi va haver un fet insòlit al segle XIX català: la recuperació parcial i efímera del sistema institucional català previ al Decret de Nova Planta. En unes altres paraules, la reinstauració de la Generalitat de Catalunya al territori controlat pels carlins durant la Tercera Guerra Carlina.

Emmarcada en l'anomenat Sexenni Democràtic, després del destronament d'Isabel II de Borbó –l'hereva de Ferran VII que havia provocat l'alçament carlí el 1833– i l'ascens al tron espanyol d'una dinastia forana, com era la dels Savoia d'Amadeu I, la tercera carlinada (1872-1876) va esclatar en un moment en què Catalunya estava agitada per dos moviments polítics que posaven en joc el model liberal monàrquic unitari que es provava d'imposar per part de Madrid: el republicanisme federal a l'esquerra i el carlisme a la dreta. Tots dos volien construir un estat alternatiu, a partir d'un model pluralista, però si els uns ho volien bastir a partir d'una república democràtica i d'un sistema federatiu, els altres ho volien aconseguir a partir d'una monarquia tradicionalista i catòlica, que retornés les velles institucions. És a dir, les antigues constitucions catalanes.

La Catalunya catòlica i carlina

Com bé explica Toledano, el context intern i extern també era d'una inestabilitat enorme: Europa encara s'espolsava la cendra de les revolucions del 1848, que van posar cap per avall el continent; la guerra franco-prussiana havia desmuntat el castell de cartes del Segon Imperi francès i, per acabar-ho d'adobar, la bandera roja havia onejat al París de la Comuna, que havia situat la classe obrera com a subjecte de la història. Entretant, la unitat d'Itàlia havia liquidat els Estats Pontificis i havia convertit el papa Pius IX en el "presoner del Vaticà", havia convertit els carlins en els defensors del món tradicional i del catolicisme popular, contra la revolució, el lliurepensament i l'ateisme. Una idea de restauració catòlica amb una implantació notable a Catalunya, que va irradiar arreu de la península, per mitjà de nombroses publicacions, revistes, opuscles que l'autor coneix i documenta amb detall.

Rafael Tristany, president de la Diputació General de Catalunya.

Per tot plegat, el carlisme, que, citant Eugeni d'Ors, el pare Hilari Raguer va definir com la fidelitat a una fidelitat, ja feia anys que no era solament una disputa familiar entre diferents branques dels Borbons. Carles Maria dels Dolors de Borbó i Àustria-Este, nét del primer pretendent i nascut a l'imperi austro-hongarès, sabia que havia de tenir el suport de l'activíssim carlisme català que, en un país que ja no era la nació vençuda i atuïda del 1714, reclamava la restauració de les institucions prèvies al Decret de Nova Planta. El rei legítim, hàbilment, podia premiar la fidelitat dels seus súbdits catalans i tornar-los allò que el seu avantpassat Felip V els havia arrabassat.

Així ho expressava Carles VII mateix, que en una carta-manifest al seu germà s'havia definit com a "amant de la descentralització", al document de 16 de juliol de 1872 adreçat als catalans, aragonesos i valencians. I, referit exclusivament als catalans, tornava la vigència als "furs vigents en Catalunya en temps de Felip V y concedits novament per lo Rei Nostre Senyor D. Carlos VII", on es reconeixia la personalitat dels regnes d'Aragó, València i Mallorca, es restablien les Corts i la Diputació del General i l'obligació del rei castellà de jurar els furs per ser reconegut com a comte de Barcelona, entre més ordenacions.

L'intent infructuós de governar bé

Però no va ser fins el primer de novembre de 1874, més de dos anys després, que es podria constituir l'anomenada Diputació General de Catalunya, com una mena d'assaig d'aquesta "devolució" gràcies a un decret signat a Lizarrar per part del rei carlí. Aquesta Generalitat carlina es constituïria oficialment a Sant Joan de les Abadesses, sota la presidència del capità general carlí Rafael Tristany, nebot del cèlebre eclesiàstic i capitost militar Benet Tristany, i li atribuïrien competències de guerra, però també de política fiscal, serveis públics, carreteres, escoles, beneficència, presons i la capacitat de prendre "tota mena de mesures administratives conduents a la conservació i fiançament de l'ordre social, a la propagació dels principis salvadors representats per la bandera de la legitimitat, i al desenvolupament i foment de la riquesa pública en totes les seves manifestacions".

Malgrat les limitacions que implicava no controlar efectivament un país un estat de violència extrema, amb partides armades, exèrcits i capitosts, com ara el general Francesc Savalls, que entraven i sortien de les poblacions en un ambient propi del far west, la Diputació es va proposar de governar. I governar bé, amb "energia, rectitud, severitat i misericòrdia". Un objectiu infructuós, tot i les bones intencions.

La història és coneguda i tan sols podem fer ús de la ucrònia per imaginar què hauria passat si les forces carlines no haguessin estat derrotades l'any 1875, amb la caiguda de la Seu d'Urgell en poder del general Arsenio Martínez Campos, artífex del retorn de la branca borbònica isabelina al tron espanyol, en la figura d'Alfons XII. Tot i que el carlisme va mantenir un pes polític considerable fins als primers anys del segle XX –va participar activament en la candidatura unitària de Solidaritat Catalana, l'any 1906– el fracàs de la tercera carlinada i l'experiència de la Diputació va caure en l'oblit dins la memòria carlina, que preferia recordar victòries i epopeies militars de la "legitimitat proscripita".

Per una altra banda, a final del segle XIX havia fet aparició el catalanisme polític, i tot i que una part de l'herència del tradicionalisme es fondria amb el nou partit fundat l'any 1901, la Lliga Regionalista, aquesta proposaria un programa que, més que no pas voler recuperar les institucions seculares, pretenia d'aconseguir el reconeixement de l'autonomia dins el règim constitucional espanyol. L'efímera història de la Generalitat carlina restaria definitivament en l'oblit.

Joan Safont Plumed

Podeu llegir l'article original al següent enllaç: <https://www.vilaweb.cat/noticies/deu-patria-rei-i-furs-la-historia-poc-coneguda-de-la-generalitat-carlina/>